

Sociálna práca a jej podoby za slovenského vojnového štátu

Peter Brnula

ÚVOD

V tomto roku uplynulo 75 rokov, od okamihu vyvrcholenia búrlivého obdobia spoločných československých dejín, ktoré viedlo k rozpadu spoločného štátu a vzniku dvoch územných celkov. Toto obdobie speľo nielen k rozdeleniu geografickému, ale aj kultúrnemu, sociálnemu a právnenému.

Označené búrlivé obdobie začalo Mníchovskou dohodou v septembri 1938. V tomto čase Nemecko, Anglicko, Francúzsko a Taliansko podpísali dohodu o odstúpení oblastí Československa v prospech Nemecka. Táto zmluva sa tiež označuje aj ako mníchovská zrada. Prišlo ňou k narušeniu územnej celistvosti Československej republiky a zároveň vzniknutá situácia prispela aj k jeho celkovému rozdeleniu. Tá sa zrealizovala následne v roku 1939 a to presne 14.3.1939, kedy vznikol tzv. Slovenský štát a Protektorát Čechy a Morava.

K samotnému vyhláseniu Slovenského štátu prišlo rozhodnutím Snemu slovenskej krajiny. Ten prijal zákon č. 1/1939 Sl. z. o samostatnom Slovenskom štáte:

Zákon o samostatnom Slovenskom štáte zo dňa 14. 3. 1939 (Z. č. 1/1939 SZ)

Slovenský snem uzniesol sa na tomto zákone:

- § 1. Slovenská krajina vyhlasuje sa za samostatný a nezávislý Slovenský štát. Snem Slovenskej krajiny pretvára sa na zákonodarný snem Slovenského štátu.
- § 2. Až do vydania ústavy Slovenského štátu celá vládna a výkonná moc je v rukách vlády, ktorú menuje predsedníctvo Snemu.
- § 3. Všetky doterajšie zákony, nariadenia a opatrenia ostávajú v platnosti so zmenami, ktoré vyplývajú z ducha samostatnosti Slovenského štátu.
- § 4. Vláda sa splnomocňuje, aby cestou nariadenia vykonávala všetko, čo je v prechodnom čase potrebné na udržanie poriadku a na zabezpečení záujmov Slovenského štátu.
- § 5. Zákon tento nadobúda účinnosti dňom dnešným dňom a plní ho vláda.

V Bratislave 14.03 1939

Slovensko v tomto období vstúpilo do dejín ako satelitný štát Nemecka, čo zaručovala podpísaná Ochranná zmluva s Nemeckom. Tá podľa Liptáka garantovala politickú nezávislosť Slovenska avšak rovnako zaväzovala Slovenskú republiku viesť svoju zahraničnú politiku v súlade s nemeckou (Lipták 1998).

Lipták definuje tento štát ako štát s režimom autoritatívnej diktatúry, ktorý bol mierny — liberálny, voči tým, ktorí boli príslušníkmi slovenskej alebo nemeckej národnosti a samozrejme boli kresťania z hľadiska vierovyznania. Politická moc postupne likvidovala politické a osobné slobody občanov, slobodu tlače, zhromažďovania sa, ochranu osobnej slobody a pod. Organizácie či už spoločenské alebo záujmové, ktoré existovali po Slovensku boli likvidované zakázaním alebo boli tzv. pohltené Hlinkovou gardou, Hlinkovou mládežou, Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou (ďalej len HSLs) a kresťanskými odbormi. Okrem HSLs boli prípustné iba dve strany a to Nemecká a Maďarská strana (Lipták 1998). Sociálne práva resp. oblasť sociálnu HSLs tiež nenechala bez povšimnutia. Pôvodne pluralitne rozdelené poskytovanie sociálnej práce a sociálnej starostlivosti zavedené za prvej republiky,¹ presúva štátna ideológia na „ramená“ štátu, čím preberá nad ňou absolútnu kontrolu. Toto sa dialo najmä z ideologického dôvodu potreby usmerňovania poskytovania služieb sociálnej práce a sociálnych služieb.

Dejiny sociálnej práce sú v európskom priestore vzťahované k dejinám sociálnej politiky. Sociálna práca sa v Európe totiž vyvíjala ako súčasť sociálnej politiky vznikajúcej koncom 19. storočia, pričom bola ponímaná ako jej nástroj² na rozdiel od USA, kde sa etablovala v rámci trhu a jeho služieb a kde sa samotné sociálne pracovníčky/sociálni pracovníci vymedzovali oproti ostatným poskytovateľom služieb (Bosá 2013).

Sociálna politika sa orientovala vo svojich začiatkoch na poskytovanie sociálnej starostlivosti vyvinutej zo starostlivosti o chudobných. Na územiach českých krajín a dnešného Slovenska vznikala sociálna politika vo svojom reziduálnom poňatí v dôraze na sociálne poistenie spojené s pracovno-výkonovým poňatím. Toto poňatie bolo silným spôsobom zmenené práve po roku 1938 kedy sa sociálna politika priklonila viac k paternalistickému poňatiu. To oproti prvo-republikovej sociálnej politike pretrvalo aj po roku 1945, teda po skončení druhej svetovej vojny (Rákosník, J. — Tomeš, I. a kol. 2012).

Aj sociálna práca realizovaná v tomto období prechádza zo svojej pluralistickej podoby prvo-republikového charakteru na paternalistickú orientáciu, avšak nie v duchu hodnotovej orientácie, ktorú popisuje Reamer (2006: 18–19), ale na paternalizmus pomenovaný Tomešom (2010). Ten ho definuje ako neopaternalizmus spojený s charakteristickými autokratickými režimami, ktorý sa líši od paternalizmov predchádzajúcich v ľudských dejinách tým, že na miesto záujmov šľachty a cirkvi slúži mocenským záujmom a zámerom vládcov a je spravidla ideologicky zdôvodňovaný.

1 Sociálna starostlivosť bola za prvej republiky poskytovaná v troch rovnocenných oblastiach a to sociálna starostlivosť verejná (verejnoprávna); sociálna starostlivosť súkromná (súkromnoprávna) a sociálna starostlivosť poskytovaná cirkvami. Viac o tejto špecifikácii: Kodymová, P. Historie české sociální práce v letech 1918–1948. Praha : Karolinum, 2013.

2 toto vnímanie bolo prítomné aj v 90. rokoch 20. storočia po znovuoobnovení sociálnej práce. Strieženec (1996) hovorí o sociálnej práci ako o práci pri realizácii sociálnej politiky na jej jednotlivých úrovniach.

Sociálna práca tohto obdobia poskytovala tzv. „sociálnu pečlivosť“ teda sociálnu starostlivosť. Jej tzv. prvo-republikovú pluralitu vnímame v tom, že v definovaní sociálnej pečlivosti sa kládol dôraz na také úsilie, ktoré smerovalo k poskytnutí vhodnej pomoci a ochrany, resp. k zmierneniu alebo odstráneniu nezrovnalostí v živote ľudí, ktoré boli zapríčinené z duševných, hospodárskych alebo kultúrnych pomerov.³ Tento spôsob pomoci sa poskytoval bez ohľadu na príslušnosť k akémukoľvek národu, rase, politickej a sociálnej príslušnosti alebo náboženského vyznania. Práve sloboda a ľudské práva sú inštitucionálnym vyjadrením ochrany a pomoci ľudí existujúcich v danom sociálno-politickom systéme, v reálnych sociálnych štruktúrach (Brnula — Kusin 2013). Inak povedané, išlo o rovnoprávne postavenie občanov, ktoré už v Slovenskom štáte neplatilo.

Sociálna politika a sociálna práca v Slovenskom štáte

Ako už uvádzame, vojnový slovenský štát predstavoval spojenca hitlerovského Nemecka, čo sa prejavilo aj v jeho zriadení. Slovenská republika vznikla ako nezávislý štát, pričom sa však koncipovala ako vznikajúci štát z druhej československej republiky. To v praxi znamenalo, že rozhodnutím Slovenského snemu (už v zákone č. 1/1939 Sl. z.) všetky dovtedy platné zákony, nariadenia a opatrenia z prvej aj druhej ČSR ako aj z čias Rakúsko — Uhorska ostávajú naďalej v platnosti iba so zmenami, ktoré vyplývajú zo vzniku samostatného Slovenska. — tzv. recepcná norma (Hubená 2001). Z tohto dôvodu aj v oblasti sociálnej politiky ostali v platnosti normy prijaté za éry spoločnej československej sociálnej politiky. Pričom aj keď hovoríme o autoritatívnom režime diktatúry HSLS, nesporne snaha predstaviteľov štátu smerovala k budovaniu sociálneho štátu v podobe vyrovnania všetkých triednych rozdielov ako to samotný Tiso v roku 1940 zdôrazňoval (in: Rákosník. — Tomeš 2012: 45). Isto však išlo len o vyrovnanie triednych rozdielov prívržencov režimu a tých, ktorí neboli režimom diskriminovaní. Konečný a Radičová (2003) píšú, že následné zmeny sociálneho zákonodarstva slovenského štátu nevyplývali ani tak zo zmien režimu, ale skôr boli dôsledkom zúriacej vojny, ktorá sa Slovenského štátu priamo aj nepriamo dotýkala.

Zásadný rozdiel vo fungovaní štátu znamenalo zavedenie stavovského zriadenia. To bolo zavedené na základe Ústavného zákona č. 185/1939 Sl. z. o ústave Slovenskej republiky. Išlo o tzv. korporativizmus, ktorý je založený na princípe združovania občanov podľa svojej profesie (Rákosník — Tomeš 2012). Podľa siedmej hlavy §60 Ústavy (vyššie citovaného ústavného zákona) boli občania zoskupení do nasledovných šiestich stavov: poľnohospodárstva, priemyslu, obchodu a živnosti, peňažníctva a poisťovníctva, slobodných povolání, verejných zamestnancov a osvetových pracovníkov. Pričom podľa §61 musel byť každý občan organizovaný v stave, ale funkcie mohli mať len straníci (HSLS). Úlohou stavov bolo starať sa o „hospodárske, sociálne a kultúrne záujmy svojich zložiek najmä o zvýšenie ich výkonnosti a životnej úrovne, o úpravu pracovných pomerov, o vyrovnanie a usmerňovanie záujmov medzi stavmi, medzi výrobcami a spotrebiteľmi a o riešenie prípadných sporov medzi zamestnávateľmi a zamestnancami“.⁴ Stavý mali aj vlastnú samosprávu.

3 vid viac: definovanie „sociálnej pečlivosti“ in: Rosenauer, O. O chudobníctve so zvláštnym zreteľom na právny stav na Slovensku a na Podkarpatskej Rusi. Bratislava 1935.

4 Ústava Slovenskej republiky. Ústavný zákon zo dňa 21.7.1939 o ústave Slovenskej republiky 185/1939 Sl. z.

Podľa Hubenáka (2001) v roku 1942 vznikla na základe zákona *Slovenská pracujúca pospolitosť*, ako povinná organizácia pre všetkých pracujúcich a dokonca aj pre dôchodcov. Táto pospolitosť nebola ničím iným ako transformovanými odborovými organizáciami. Tie začal režim Slovenskej republiky postupne rozpúšťať hneď od svojho nástupu. Rákosník — Tomeš a kol. (2012). uvádzajú, že bolo zavedené povinné členstvo v tzv. Združení slovenských kresťanských odborových organizácií, ktoré práve bolo zákonom č. 70/1942 Sl. z. premenené na vyššie spomínanú stavovskú organizáciu *Slovenskú pracujúcu pospolitosť*. Týmto činom bolo zamedzené definitívne slobodnému odborárskemu združovaniu na Slovensku.

V období Slovenského štátu sa podľa Kováčikovej (2010) vytvoril Ústredný úrad práce a úrady práce, pod ktorých kompetenciu spadalo organizovať a chrániť trh práce ako aj samotných pracujúcich.⁵ Išlo o organizáciu, ktorá regulovala trh práce prostredníctvom svojej siete ako aj určoval mzdovú politiku. Podľa Rákosníka — Tomeša a kol. (2012: 111) s týmito úradmi súviselo aj zavedenie tzv. pracovných knižiek, ktorými sa uľahčila registrácia a následná distribúcia pracovných síl potrebných k vojnovému priemyslu. Podľa uvedených autorov toto opatrenie bolo jedno z mála oceňovaných aj exilovou londýnskou vládou.

Z hľadiska sociálnej práce tieto úrady predstavovali poskytovanie poradenstva v oblasti práce (voľba povolania; nezamestnanosť) ako aj zariadenia, v ktorých sa snažili pripravovať mládež pre uplatnenie na trhu práce (Haburajová-Ilavská — Baková 2012). Môžeme konštatovať, že v sociálnej práci slovenského vojnového štátu pretrvalo smerovanie rozvoja za počatého v prvej republike a to v podobe metódy prípadovej práce s jej charakteristickou technikou poradenstvom.⁶

Trh práce v Slovenskej republike bol na tom vynikajúco. Podľa Haburajovej-Ilavskej a Bakovej (2012) sa podarilo štátu svojimi opatreniami odstrániť nezamestnanosť, čo bolo dovtedy nevídaným javom. Odstránenie nezamestnanosti by sme mohli zdôvodniť troma opatreniami. Prvým opatrením bolo zvýšenie zamestnanosti v priemysle (stúpila na cca 150 tisíc ľudí), druhé opatrenie predstavovalo všeobecný rozvoj hospodárstva a tým aj rozvinutie trhu živností remesiel a služieb ako aj zamestnávanie ľudí, ktorí obsadzovali miesta po odsunutých do Protektorátu Čechy a Morava (úradníci, vojaci, učitelia, štátni zamestnanci a pod.). Kodymová (2013) píše, že aj väčšina českých sociálnych pracovníčok pôsobiacich na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi (ako iní odborníci/odborničky) sa museli vrátiť ako navrátilci na územie Protektorátu Čechy a Morava, kde sa museli etablovať na pracovnom trhu sociálnej praxe. Posledným tretím opatrením bola možnosť zavedenia práce v Nemecku.

Toto opatrenie Rákosník — Tomeš a kol. (2012) vysvetľujú aj tým, že bol nevýhodný kurz koruny k marke, ako aj relatívne vyššia mzda v Nemecku. Píšu, že už koncom roka 1939 bolo zamestnaných okolo 60 tisíc robotníkov v Nemecku. Premenu pracovného trhu znamenalo aj zavedenie povinnej pracovnej povinnosti práceschopných mužov a žien vo veku 18–60 rokov, v tej podobe, že potom už šlo skutočne o plnú zamestnanosť.

Relatívne dobré hospodárske výsledky Slovenského štátu priniesli efekt aj pre sociálnu sféru. Okrem toho, že občania dostávali mzdu, zarábali značne dobre, (na Sloven-

5 nariadenie č. 284/1940

6 Viac in: Kodymová, P. Historie české sociální práce v letech 1918–1948. Praha : Karolinum, 2013, s. 61

sku podľa Rákosníka — Tomeša a kol. (tamtéž) reálna mzda neklesala a zachovávala si svoju hodnotu až do roku 1943 na rozdiel od Protektorátu, kde v roku 1944 reálna mzda predstavovala 84 % stavu z roku 1939) prijímali sa aj opatrenia pridelovania prídavkov.

V roku 1941 prijal Slovenský snem zákon o prídavkoch na deti.⁷ Na tie mali nárok zamestnanci, ktorí podliehali nemocenskému poisteniu. Aj v oblasti bývania bolo vydaných niekoľko zákonov, ktorých cieľom bolo zvýšiť bytovú výstavbu (Kováčiková 2010).

Haburajová-Ilavská a Baková (2012) ešte k opatreniam v oblasti sociálnej politiky prídávajú, že existovala verejná starostlivosť o opustenú mládež,⁸ pričom táto bola organizovaná prostredníctvom osobitných ústavov alebo prostredníctvom funkcie verejných poručníkov a tzv. sirotských otcov. Autorky píšu aj o tzv. „sociálnych náčelníkoch“, ktorí sa uplatňovali v podnikoch. Títo mali za úlohu sledovať sociálny pomer zamestnancov a na náklady zamestnávateľa vykonať opatrenia na zlepšenie pracovných podmienok zamestnancov.⁹

V oblasti sociálnej práce samotnej však za najdôležitejšie považujeme zriadenie Sociálneho ústavu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany so sídlom v Bratislave¹⁰. Kováčiková zhrnula jeho úlohy nasledovne: vykonávať sociálnu a sociálno-zdravotnú starostlivosť; usmerňovať jej realizáciu po stránke vecnej, organizačnej a osobnej v ustanovizniach určených pre sociálnu a sociálnozdravotnú starostlivosť, nahliadať do hospodárenia dobročinných a dobrovoľných spolkov, a nakoniec podávať posudky o sociálnych a sociálnozdravotných úlohách (Kováčiková 2010: 152).

Pred jeho zákonným prijatím jeho zriadenie obhajoval poslanec snemu Anton Šalát. Zo správy sociálneho a zdravotného, ústavnoprávneho a rozpočtového výboru o návrhu poslanca Dr. Karola Mederlyho a spoločníkov na vydanie zákona o Sociálnom ústave pri Hlinkovej slovenskej ľudovej strane¹¹ vyberáme:

„Keď umelci majú svoj dom umenia, prečo by nemohol byť aj akýsi spoločný domov, ústav sociálny, z ktorého by prúdila zdravá iniciatívnosť, sociálna, potrebná kontrola a usmerňovanie pre sociálnu činnosť celej verejnosti. Z tohto ústavu budú vychádzať smernice, ako vychovať sociálnych pracovníkov, aký postoj zaujať k rôznym sociálnym novotám, ktoré sa už praktizujú v cudzine. Dnešná doba ženie sa v znamení sociálnych reforiem, z ktorých mnohé sme už aj my Slováci — prispôsobeno k našim pomerom — ochotne prevzali a uviedli v prax.

Bude veľmi dobre, keď v budúcnosti Sociálny ústav Hlinkovej slovenskej ľudovej strany — ako odborná ustanovizeň verejných sociálnych pracovníkov — zaujme stanovisko ku každej novej snahe na poli sociálne-zdravotníckom a podá svoju mienku povolaným kruhom štátnym.“

7 Zákon 217/1941 Sl. z.

8 upravená zákonom 213/1941 Sl. z.

9 Túto funkciu môžeme označiť za predchodcu podnikového sociálneho pracovníka typického pre neskoršie 70.–80. roky 20. storočia.

10 Konečná a Radičová (Sociálna politika vo svete a u nás. s. 249–274 in: Tokárová, A. Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce. Prešov, 2003) označujú tento ústav tiež názvom *Ústredie pre sociálnu starostlivosť*

11 Zpráva o 86. Zasadnutí Snemu Slovenskej republiky v Bratislave v stredu 6. mája 1942, s. 13

Konkrétne činnosti Ústavu boli upravené nasledovne:

1. „Vykonávať preventívnu sociálne-zdravotnú starostlivosť, a to:
 - a) o rodinu (starostlivosť o matku a dieťa), t. j. mali sa starať predovšetkým o budúce matky, o matky s mnohými deťmi, o matky slobodné a ovdovelé. Mali sa starať po všetkých stránkach najmä o deti týchto matiek. Túto činnosť ústav realizoval cestou poradní pre matky a deti a sekcií starostlivosti o matku a dieťa pri miestnych odbočkách. Poradne boli zriadené vo všetkých mestečkách i väčších obciach a všade tam, kde to potreba vyžadovala;
 - b) starostlivosť o mládež od 6—20 roku. a to: o mládež, ktorá bola vo vlastnej rodine, a o mládež opustenú, túlavú a žobravú, alebo z iných dôvodov na cudziu pomoc odkázanú;
 - c) o dorast. Starostlivosť táto zahrňovala aj starostlivosť tzv. „ozdravovenskú“ (ozdravovne).
2. Starostlivosť o slovenskú dedinu prevádzaním a organizovaním:
 - a) výstavby zdravotne vyhovujúcich rodinných bytov;
 - b) asanácie, inak povedané výstavby vzorných hnojísk, studní, záchodov atď.;
 - c) starostlivosť o opustených, dospelých a starých, ďalej
 - d) organizovanie a prevádzanie akcie tzv. „Zimnej pomoci“, pozorovať, aký je osud vojenských poškodencov, invalidov, vdov a sirôt.
3. Usmerňovať činnosť ustanovizní, ktoré prevádzajú sociálne-zdravotnú starostlivosť každého druhu;
4. Ako aj podávať dobrozdania pri zakladaní nových ustanovizní, uvedených v bode 2.“¹²

Je viditeľné, že sociálna práca a sociálna politika naozaj akoby „ruka v ruke“ rástli a rozširovali svoju pôsobnosť v tomto období. Ak hovoríme o raste, ten je diskutabilný z dôvodu, že sociálna práca v tomto období akoby zapredala svoje hodnoty (sloboda; spravodlivosť; ľudská dôstojnosť...) na ktorých stála. V takomto prípade hovoriť o sociálnej práci je skutočne diskutabilné.

ZÁVER

Sociálna práca v uvedenom období sa na území dnešnej Českej republiky a Slovenska vyvíjala úplne odlišným spôsobom.

Nielen ako uvádzame vyššie, že v európskom priestore sa sociálna práca vyvíjala ako realizátorka úloh sociálnej politiky, ale práve klérofašizmus¹³ a politika ovplyvnila sociálnu prácu a jej samotný rozvoj. Sociálna práca sa pod vplyvom tejto ideológie

¹² Zpráva 86. Zasadnutí Snemu Slovenskej republiky v Bratislave v stredu 6. mája 1942, s. 14

¹³ neskôr aj komunizmus v rokoch 1948–1989

stávala nie ani tak sociálnou prácou samou o sebe, ako skôr nástrojom režimu v sociálnych otázkach. Nebyť tejto závažnej skutočnosti mohli by sme hodnotiť toto obdobie rozvoja sociálnej práce ako veľmi pozitívne a prospešné. Avšak sociálnu prácu spájame s koncepciou ľudských práv ako aj dôraz v nej kladieme na to, že vychádza práve z nich, zároveň sa snaží sa o spravodlivosť — nie je možné súhlasiť s tým, že ide o rozvoj sociálnej práce. Bola to doba, v ktorej sa práve základné ľudské práva a slobody nedodržiavali. Práve z týchto dôvodov sa stratí akokoľvek výborne pôsobiaci sociálny čin v tieni opatrení voči židom (rasové zákonodarstvo) a rovnako aj voči tým, ktorí neboli lojalní či už voči HSLS alebo ľudí inej národnosti a pod. (Brnula 2012).

Je však faktom, že činnosť sociálnej práce sa vykonávala aj mimo oficiálnu líniu v podobe bežnej pomoci, ktorú ľudia aj odborníci poskytovali na obciach v komunitách.¹⁴ Tak ako tvrdí Kodymová (2013), že to bolo obdobie, kedy bolo potrebné rýchlejšie tempo v ponúkaných aktivitách ako aj pružnejšieho a najmä účinnejšieho dopadu intervencií. Akoby nebol čas na realizáciu záznamov a dokumentácie týchto krokov.

Levická a Mydlíková (2013: 52–61) uvádzajú, že ak vnímame sociálnu prácu ako profesiu, ktorá stojí aj na základoch ženského hnutia, potom mierová agenda¹⁵ je jeden z najstarších cieľov sociálnej práce. Áno, ak prijmeme fakt, že jedna z agend sociálnej práce je práca pre mier, a to v zmysle úrovni intervencií v pomáhajúcich profesiách zameraných na konflikty. Pričom samotná práca pre mier nie je vnímaná ako ideologická osveta typu: „svetu mier“, ale ako „ambícia stimulovať a udržiavať kooperatívne spôsoby konania, predovšetkým predchádzanie konfliktu na rôznych úrovniach“.¹⁶ Ide teda o činnosť, ktorá je zakotvená v praxi,¹⁷ čo je argumentom pre tvrdenie, že mierová agenda bola súčasťou sociálnej práce aj v tomto období.

V tomto duchu môžeme konštatovať, že sociálna práca bola reálne vykonávaná, avšak mimo oficiálnu štátom dotovanú a garantovanú sociálnu prácu.

14 o týchto činoch však oficiálne záznamy nie sú, len sa môžeme domnievať, že sociálne pracovníčky/sociálni pracovníci pôsobiaci za prvej republiky predsa nie všetci súhlasili s oficiálnou ideológiou a žili svoje životy v tieni a tzv. tieňovo aj poskytovali pomoc v podobe psychosociálnej pomoci ako jej rozumeli v dobe jej realizácie — Richmond, Krakešová, Robinsonová atď.

15 Uvedené autorky túto tému rozpracovávajú ďalej a tvrdia, že v tejto náplni sociálnej práce sa združujú viaceré oblasti ako: ľudské práva, antiopresívne prístupy, potreby riešenia konfliktov a etické hodnoty profesie.

16 Labáth identifikoval štyri úrovne intervencií v oblasti konfliktov a) sebareguláciu správania a prežívania; b) riešenie interpersonálnych konfliktov; c) riadenie konfliktov (prevencia, príprava klienta na náročné životné situácie, tzv. práva spolupráce); d) mierová práca alebo práca pre mier. Labáth, V. Riešenie konfliktov formou mediácie v sociálnej práci. 2011. S. 109.

17 Mihálik a Ondrušek doslovne popisujú, že aj napriek rôznym konotáciám sa stáva práca pre mier odbornou oblasťou. Pričom k samotnému zrodu tejto práce ako profesionálnej oblasti prispel koniec studenej vojny, zmena dynamiky konfliktov vo svete, rozmach občianskych iniciatív, posuny vo vedeniach vojny ako aj mnoho ďalších faktorov. Podľa uvedených autorov mier v tomto období už prestáva byť jednostranne/jednofarebne interpretované ako aj zneužívané slovo rôznymi ideológiami a v reflexii dostáva presnejšie definície. Viac: Mihálik, J. — Ondrušek, D. Peacework. Práca pre mier. Bratislava : PDCS, 2009.

LITERATÚRA

- BOSÁ, M. 2013. *Feministické korene sociálnej práce*. 1. vyd., Prešov: FIF Prešovskej univerzity v Prešove. 86 s. ISBN 978-80-555-0952-5.
- BRNULA, P. 2012. *Sociálna práca. Dejiny, teória a metódy*. 1. vyd., Bratislava: IRIS. 264 s. ISBN 978-80-89256-91-4.
- BRNULA, P. — KUSIN, V. 2013. *Fenomén pomoci v sociálnom myslení*. 1. vyd., Bratislava: IRIS. 161 s. ISBN 978-80-89238-81-1.
- HABURAJOVÁ-ILAVSKÁ, L. — BAKOVÁ, D. 2012. *Mapovanie historických medzníkov vo vývoji sociálnej politiky a sociálnej práce*. 1. vyd., Praha: Hnutí R. 198 s. ISBN 978-80-86798-30-1.
- HUBENÁK, L. 2001. *Právne dejiny Slovenska do roku 1945 II. diel.* 1. vyd., Banská Bystrica: UMB. 376 s. ISBN 80-8055-530-3.
- KODYMOVÁ, P. 2013. *Historie české sociální práce v letech 1918–1948*. 1. vyd., Praha: Karolinum. 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9.
- KONEČNÝ, S. — RADIČOVÁ, I. 2003. *Sociálna politika vo svete a u nás*. s. 249–274. In: TOKÁROVÁ, A. 2003. *Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. 2. vyd., Prešov: Akcent Print. 572 s. ISBN 80-968367-5-7.
- KOVÁČIKOVÁ, D. 2010. *Filozofické, náboženské a historické východiská sociálnej práce*. 1. vyd. Banská Bystrica: PdF UMB. 174 s. ISBN 978-80-8083-997-0.
- LABÁTH, V. 2011. *Riešenie konfliktov formou mediácie v sociálnej práci*. s. 105–136. In: PRUŽINSKÁ, J. a kol. 2011. *Inšpirácie pre prax sociálnej práce*. 1. vyd., Bratislava: IRIS. 235 s. ISBN 978-80-89238-53-8.
- LEVICKÁ, J. — MYDLÍKOVÁ, E. 2013. *Mier ako agenda sociálnej práce*. *Revue sociálnych služieb*. 2010, roč. 5, č. 2, s. 52–61. ISSN 1338-1075.
- LIPTÁK, L. 1998. *Slovensko v 20. storočí*. 2. vyd., Bratislava: Kalligram. 376 s. ISBN 80-7149-225-6.
- MIHÁLIK, J. — ONDRUŠEK, D. 2009. *Peacework. Práca pre mier*. 1. vyd., Bratislava: PDCS, 2009. 80 s. ISBN 978-80-969431-8-0.
- REAMER, F. 2006. *Social Work Values and Ethics*. New York: Columbia University Press, 2006. 240 s.
- RÁKOSNÍK, J. — TOMEŠ, I. a kol. 2012. *Sociální stát v Československu. Právně-institucionální vývoj v letech 1918–1992*. 1. vyd., Praha: Auditorium. 416 s. ISBN 978-80-87284-30-8.
- ROSSENAUER, O. 1935. *O chudobníctve so zvláštnym zreteľom na právny stav na Slovensku a na Podkarpatskej Rusi*. 1. vyd., Bratislava: vlastným nákladom. 103 s.
- STRIEŽENEC, Š. 1996. *Slovník sociálního pracovníka*. 1. vyd., Trnava: AD. 255 s. ISBN 80-967589-0-X.
- TOMEŠ, I. 2010. *Úvod do teórie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3.
- ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 1939. *Ústavný zákon zo dňa 21. 7. 1939 o ústave Slovenskej republiky 185/1939 Sl. z.*
- ZPRÁVA o 86. Zasadnutí Snemu Slovenskej republiky v Bratislave v stredu 6. mája 1942. Dostupné na: <http://www.nrsr.sk/dk/Download.aspx?M asterID=135193&Type=DocVar& DocVarID=28677&DocID=288414>